

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน
ณ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ความเป็นมา

เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดศาลาบรรณารักษะพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ราษฎรได้น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินหมู่ที่ ๒ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๒๖๔ ไร่ พระองค์ได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรที่ดินดังกล่าว และทรงมีพระราชดำริกับอำเภอบางจังหวัด และหน่วยราชการต่าง ๆ ได้แก่ กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมป่าไม้ กรมปศุสัตว์ ให้ร่วมกันพัฒนาพื้นที่แห่งนี้จัดทำเป็นศูนย์ศึกษาตัวอย่าง สาธิตการพัฒนาด้านการเกษตรกรรมและงานศิลปอาชีพ เพื่อเป็นแหล่งให้เกษตรกรตลอดจนผู้สนใจได้เข้าชมศึกษา ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้

จากพระราชดำริข้างต้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งภาคเอกชนได้ประชุมปรึกษาหารือกันมอบหมายให้กรมพัฒนาที่ดินเป็นเจ้าของเรื่อง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานขึ้นคณะหนึ่ง เรียกว่า "คณะกรรมการบริหารและกรรมการที่ปรึกษาศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา" คณะกรรมการบริหารฯ ได้ทำหนังสือในนามของ กรมพัฒนาที่ดิน กส. ๐๘๐๑/๑๐๙๔ ลงวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓ ถึงสำนักพระราชเลขานุการ เพื่อนำความกราบบังคมทูล พระกรุณาขอรับพระราชทานชื่อของศูนย์เพื่อเป็นสิริ มงคลแก่การดำเนินโครงการสนองพระราชดำริสืบไป และทางสำนักพระราชเลขานุการได้แจ้งให้ทราบตามหนังสือ ที่ รล.๐๐๐๒/๓๐๔๑ ลงวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๒๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชื่อว่า "ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา"

เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๔ คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้แต่งตั้งเปลี่ยนแปลงและปรับปรุง คณะกรรมการบริหาร ของโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนใหม่เรียกว่า "คณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน" ประกอบด้วยหม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์ องคมนตรี เป็นองค์ประธาน และหน่วยงานต่าง ๆ หลายกระทรวง ทบวง กรม รวมทั้งภาคเอกชนเป็นกรรมการ และเลขานุการ และทำหน้าที่เป็นแกนกลางประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ จังหวัดฉะเชิงเทรารับผิดชอบ ต่อพื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ ดูแลให้ความปลอดภัยแก่บุคคลและสนับสนุนการดำเนินงานที่ร่วมดำเนินการอยู่ โดยคณะกรรมการบริหารฯ ได้พิจารณาจำแนกพื้นที่ภายในศูนย์ศึกษาฯ ตามความเหมาะสม พร้อมทั้งมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามหน้าที่รับผิดชอบและ เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

นอกจากนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรีมีหนังสือกราบบังคมทูลพระกรุณาพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยเกี่ยวกับที่ดินที่ราษฎรอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี น้อมเกล้าฯ ถวายให้เป็นที่ดินส่วนพระองค์ เนื้อที่ ๘๖ ไร่ และกรมพัฒนาที่ดินได้รับแจ้งจากสำนักราชเลขาธิการ ตามหนังสือ ที่ รล.๐๐๐๗/๙๙๓๗ ลงวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๒๔ ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้สถานที่ดังกล่าวจัดตั้งเป็นสาขาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน และโปรดเกล้าฯ ให้กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมชลประทาน กรมประมงฯ ร่วมกันพิจารณาดำเนินการ

ดังนั้น นับแต่เริ่มตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน ได้มีราษฎรที่มีจิตศรัทธาน้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินเพิ่มเติมอีก ๔๙๗ ไร่ ผนวกกับที่ดินบริเวณสวนรุกขชาติและสวนพฤกษศาสตร์ รวมเป็นเนื้อที่ทั้งหมดของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน ๑,๒๒๗ ไร่เศษ นอกจากนี้ราษฎรตำบลบางแตน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ได้น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินรวม ๓ แปลง จำนวน ๑๔๕ ไร่ ดำเนินการจัดทำในลักษณะ "ศูนย์บริการพัฒนาฯ" คือ ทำทั้งการสาธิตเพื่อเป็นตัวอย่าง และให้บริการพัฒนาแก่ราษฎรด้วย โดยใช้ชื่อว่า "ศูนย์บริการพัฒนาบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี" ซึ่งอยู่ในข่ายความรับผิดชอบของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อีกประการหนึ่งนับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างใหญ่หลวง คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพื้นที่ส่วนที่ติดกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนประมาณ ๖๔๒ ไร่ ให้เป็นพื้นที่ทำการศึกษาวิจัยและทดสอบการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมเพื่อให้ได้ ข้อมูลที่ถูกต้องแน่นอนขึ้น เป็นการสนับสนุนศูนย์ศึกษาฯ อีกด้านหนึ่งด้วย

คณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน ได้กำหนดนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชดำริที่ได้รับพระราชทานแนวทางการ พัฒนาไว้ และได้แบ่งพื้นที่หลักเป็นจำนวน ๔ พื้นที่ กล่าวคือ

(๑) พื้นที่แห่งแรก คือพื้นที่ภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ประมาณ ๑,๒๒๗ ไร่เศษ ผนวกกับพื้นที่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานซึ่งเป็นพื้นที่ ติดกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน ประมาณ ๖๔๒ ไร่ ให้เป็นพื้นที่ทำการศึกษาวิจัยและทดสอบการพัฒนาด้านการเกษตรกรรม รวมเป็นพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๑,๘๖๙ ไร่

(๒) พื้นที่แห่งที่สอง คือ ที่ตำบลบ้านช่องและตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เนื้อที่ประมาณ ๘๔ ไร่

(๓) พื้นที่แห่งที่สาม คือ พื้นที่ราษฎรรอบนอกศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน ซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำโจน เป็นพื้นที่ต่อเนื่องกับศูนย์โครงการฯ จำนวน ๑๔ หมู่บ้าน ในเขตตำบลเขาหินซ้อนและตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พื้นที่ประมาณ ๕๖,๐๐๐ ไร่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านบริวาร

(๔) พื้นที่แหล่งที่สี่ คือ ที่อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี เนื้อที่ประมาณ ๑๔๕ ไร่ ทำหน้าที่เป็นศูนย์บริการพัฒนาในเขตจังหวัดปราจีนบุรี เป็นศูนย์บริการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน

นอกจากนี้ พื้นที่หลักดังกล่าวแล้ว ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนยังทำหน้าที่ในการถ่ายทอดวิชาการแผนใหม่ทั้ง ด้านการเพาะปลูกพืช การปศุสัตว์ การประมง การพัฒนาที่ดิน รวมทั้งด้านศิลปาชีพ ให้แก่เกษตรกร หรือประชาชนที่สนใจ ทั้งในจังหวัดปราจีนบุรี รวมทั้งจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออก และภาคกลางด้วย

วัตถุประสงค์

(๑) เพื่อยกระดับรายได้ของเกษตรกรในบริเวณลุ่มน้ำห้วยเจ๊กและห้วยน้ำโจน ซึ่งอยู่ในเขตตำบลเขาหินซ้อนและตำบลเกาะขนุน มีพื้นที่ประมาณ ๕๖,๐๐๐ ไร่ มีรายได้พอเพียงต่อการยังชีพ คือ ประมาณ ๒๐,๐๐๐ บาทต่อครอบครัวต่อปี และจะใช้พื้นที่เป็นพื้นที่พัฒนาตัวอย่าง เพื่อให้ศึกษาแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นอื่น ๆ ต่อไป

(๒) เพื่อเป็นแหล่งศึกษาทางวิชาการ ในการหาแนวทางพัฒนาการเกษตร และอาชีพของเกษตรกรในภาคตะวันออก โดยเฉพาะในจังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดปราจีนบุรี

(๓) เพื่อเป็นแหล่งฝึกอบรม ให้ความรู้ทางวิชาการเกษตรและศิลปาชีพพิเศษแก่เกษตรกร